

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ЙОГО ДІАГНОСТИКИ

MANAGEMENT OF THE FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE ON THE BASIS OF ITS ANALYSIS

Автор: АННА КОНЦЕМАЛ

Електронна пошта: pv6k_kao@student.ztu.edu.ua

Науковий координатор: ГАННА ТКАЧУК

Abstract. Taking into account the economic, epidemiological and military situation that has developed on the territory of our state, the study of issues of managing the financial condition of economic entities becomes relevant, because only financially stable and profitable enterprises are the basis for the stabilization and development of the economy of our state today and in the post-war period. In the process of research, it was established that the financial condition determines the real and potential ability of the enterprise to ensure a sufficient level of financing of its economic activity, a certain level of self-development and the ability to repay its obligations. Financial status management is one of the significant functional areas of the financial management system, which is related to other management systems and is based on a systematic and comprehensive assessment using various techniques and methods of analysis. With the help of coefficient, aggregate and integral methods of diagnosis, it was established that the financial condition of the enterprise is unstable, therefore the author proposed directions for ensuring its stability: increasing revenue from sales of products; reduction of production costs; increase in labor productivity; activation of sales activities; asset restructuring and receivables management.

Keywords: financial condition, financial condition management, diagnostics, cost price, labor productivity, asset restructuring, receivables

JEL: M11, M21, M49

Однією із нагальних проблем кожного сучасного господарюючого суб'єкта є досягнення стійкого фінансового стану, який з одного боку, забезпечить власникам стабільний прибуток, а з іншого – пришвидшить зростання тієї галузі економіки, в якій він здійснює свою діяльність, що в кінцевому підсумку відобразиться на економіці країни в цілому. Особливої актуальності тема дослідження набула в період COVID-19, коли кожен суб'єкт підприємницької діяльності мав переформатувати власний бізнес під вимоги епідеміологічної ситуації, що спричинили місяці та тижні локдаунів. Сьогодні ж відбувся новий виток актуальності через необхідність виявлення внутрішніх резервів забезпечення стійкого фінансового стану, адже тільки фінансово стійкі та міцні підприємства є базисом економіки держави, забезпечуючи ріст ВВП, наповнення державного бюджету податками, як у скрутний час воєнної агресії з боку держави-терориста, а також і у період відбудови нашої країни.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі проведеної діагностики фінансового стану підприємства виявити проблеми у сфері фінансової забезпеченості його стійкості у зовнішньому середовищі та запропонувати ряд напрямів його стабілізації за рахунок оптимізації внутрішніх ресурсів компанії. Для розв'язання поставленої мети застосовувались наступні методи: монографічний – при вивченні літературних джерел; теоретичне

узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності поняття «фінансовий стан»; балансовий та аналіз – для дослідження тенденцій функціонування підприємства.

За ринкових умов господарювання підприємства спрямовують свої зусилля на залучення фінансових ресурсів з метою максимізації прибутку. Водночас важливим є здійснення постійного аналізу ступеню дотримання оптимальної структури капіталу, рівня платоспроможності та ліквідності, оскільки підприємство є самостійним суб'єктом господарювання, і несе відповідальність за результати власної господарської діяльності перед суспільством, кредиторами, власниками, працівниками тощо. Саме тому, важливого значення в забезпеченні ефективності господарської діяльності набуває система управління фінансовими ресурсами підприємства.

Ознакою забезпечення суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами, необхідними для ефективної господарської діяльності та своєчасного виконання фінансових зобов'язань, є його фінансовий стан. При цьому аналіз фінансового стану бізнес-одиниці є чи не найважливішим елементом в системі управління та прийняття бізнес-рішень. Результат цього аналізу цікавий практично всім контактним аудиторіям компанії: споживачам, постачальникам, менеджерам, власникам, інвесторам, кредиторам і державним установам. Нарешті, саме фінансовий стан відображає ефективність господарсько-фінансової діяльності суб'єкту бізнесу (Корбутяк А.Г., 2017).

Достовірна та своєчасна інформація про фінансовий стан компаній є запорукою ефективних фінансових рішень, спрямованих на зменшення вартості фінансових ресурсів, збільшення прибутку та його ринкової вартості. На жаль, у сучасній економічній науці відсутній єдиний підхід щодо розуміння поняття «фінансовий стан підприємства», його характеристик та складових елементів. Багато вчених схильні розрізняти терміни «економічний стан», «фінансовий стан» та «фінансово-економічний стан». Доцільно приєднатися до думки науковців, які розмежовують сутність цих понять за основною відмінною ознакою, а саме: визначенням розмежування господарської діяльності підприємства, що включає розуміння всіх видів діяльності на підприємстві та фінансової діяльності, що безпосередньо пов'язана зі зміною та розміром капіталу (Москалець К.М., 2010)

Важливо, що фінансовий стан підприємства не тільки характеризує ступінь його життєдіяльності, але й показує силу факторів розвитку господарюючого суб'єкта та дозволяє виявити резерви поліпшення існуючого стану.

Розглянувши підходи до розуміння сутності поняття «фінансовий стан підприємства» нами виділено ряд основних підходів до його наповнення. Отже, фінансовий стан підприємства - це:

- рівень збалансованості структурних елементів активів і джерел їх утворення, а також ступінь ефективності їх використання;
- стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність підприємства до саморозвитку;
- показник його фінансової конкурентоспроможності;
- здатність підприємства фінансувати свою діяльність і вчасно виконувати свої зобов'язання;
- сукупність значень показників, що відображають процес формування та використання фінансових ресурсів;
- комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства (Корбутяк А.Г., 2017; Москалець К.М., 2010; Русіна Ю.О., Полозук Ю.В., 2015; Савельєва А.О., 2018; Чепка В.В., Свієрська І.М., Гавриленко Ю.О., 2020).

Управління фінансами підприємства передбачає застосування такого механізму формування та використання його коштів, який забезпечує досягнення достатньо високих фінансових результатів діяльності при прийнятному рівні ризику (Лиса О.М., Маєр Д.Д., 2020). Тому, управління фінансовим станом можна розглядати як одну з найважливіших функціональних сфер системи фінансового менеджменту, яка тісно пов'язана з іншими системами управління. Слід зазначити, що основною метою управління фінансовим станом суб'єкта господарювання є підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності та найбільш продуктивне використання його потенціалу з метою максимізації вартості підприємства та прискорення темпів розвитку.

Управління фінансовим станом базується на систематичній та комплексній оцінці з використанням різноманітних методів, прийомів та методів аналізу. Це дозволяє критично оцінити фінансовий стан підприємства як у статистиці за певний період, так і в динаміці – за ряд періодів можна виявити слабкі сторони фінансової діяльності та шляхи більш ефективного використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення (Чепка В.В., Свієрська І.М., Гавриленко Ю.О., 2020).

Таким чином, проведемо аналіз фінансового стану ТОВ «Галіївський маслозавод» - провідного виробника масельної продукції Житомирського регіону за допомогою коефіцієнтного методу, табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2021 р до 2019 р. +,-
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,76	0,89	0,90	0,14
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,27	0,08	0,01	-0,26
Коефіцієнт автономії	-0,20	-0,12	-0,07	0,13
Коефіцієнт фінансової залежності	-5,02	-8,67	-14,21	-9,19
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	1,20	1,12	1,07	-0,13
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,17	-0,1	-0,07	0,1
Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	-0,29	-0,15	-0,08	0,21
Коефіцієнт поточних зобов'язань	1,0	1,0	1,0	0,0
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	-6,02	-9,67	-15,22	-9,2
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,17	-0,10	-0,07	0,1

Джерело: складено автором за даними підприємства

Аналізуючи дані табл. 1 відмітимо, що у 2021 р. загальний коефіцієнт ліквідності становив 0,9, що говорить про те, що підприємство може погасити 90% своїх поточних зобов'язань у разі їх виникнення. Коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився на 0,26 пунктів і становив у 2021 р. 1%., це пов'язано із тим, що у карантинний період підприємству не вдалося вчасно відправляти продукцію за кордон, що викликано логістичними проблемами, і саме з цієї причини підприємство збільшило свої запаси, крім того утруднилися розрахунки з вітчизняними дебіторами.

Другою, найважливішою характеристикою фінансового стану підприємства – стабільність його діяльності у довгостроковій перспективі. Вона пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем її залежності від кредиторів та інвесторів.

Фінансова стійкість у довгостроковій перспективі характеризується співвідношенням власних та позикових коштів. Однак цей показник дає лише загальну оцінку фінансової стійкості. Тому у світовій та вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблено систему показників.

Таким чином, ми бачимо, покращився показник автономії підприємства, що пов'язане в першу чергу з тим, що підприємство останні роки не отримує збитків, відповідно зріс у 2021 р. коефіцієнт фінансової стабільності на 0,1 пункт, і відповідно, підвищився показник забезпеченості власними засобами на 0,21 пункт.

Так як, коефіцієнтний метод не дав відповіді на питання, наскільки стійким є фінансовий стан підприємства використаємо агрегатний підхід. Агрегатний підхід ґрунтується на визначенні фінансової стійкості на основі агрегатів. Такий методичний підхід є доповненням до наведеного вище, оскільки дає можливість виділити різні типи поточної фінансової стійкості підприємства, табл. 2.

Таблиця 2. Оцінка фінансової стійкості підприємства

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1. Власний капітал	-5915	-5730	-5499
2. Необоротні активи	2531	2695	2609
3. Власні обігові кошти	-3384	-3035	-2890
4. Довгострокові зобов'язання	0	0	0
5. Наявність власних та довгострокових джерел покриття запасів	-3384	-3035	-2890
6. Короткострокові кредити та позики	35583	55407	83684
7. Загальний розмір основних джерел покриття запасів	32199	52372	80794
8. Запаси	6498	30864	56442
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів	-3114	-27829	-53552
10. Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик	-6498	-30864	-56442
11. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів	25701	21508	24352
12. Запас стійкості фінансового стану, днів (р.11·360/усі джерела)	297,34	147,84	108,51
13. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття на 1 грн. запасів	4,26	0,69	0,43
Показники типу фінансової стійкості			
Тривимірний показник	0,0,1	0,0,1	0,0,1
Тип фінансової стійкості	Нестійкий фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Нестійкий фінансовий стан (показник має вигляд: $S = (0,0,1)$), свідчить про те, що запасів і витрат більше, ніж нормальних джерел фінансування, тому підприємство змушено залучати додаткові джерела фінансування. Отже, нами встановлено, що підприємство у 2019-2021 рр. мало нестійкий фінансовий стан, адже сформувалася нестача власних коштів, довгострокових кредитів і позик. Проте, за такими ознаками підприємство може функціонувати, проте нарощувати власний виробничий потенціал буде складно.

Для того, щоб проведений аналіз був повним використаємо ще інтегральний підхід, табл. 3. Даний підхід дає можливість оцінити фінансову стійкість і своєчасно виявити негативні тенденції її зміни.

Таблиця 3. Характеристика показників фінансової стійкості, визначеної за інтегральним підходом

Назва показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами	-0,91	-0,19	-0,09
Коефіцієнт маневреності власних коштів	1,0	1,0	1,0
Індекс постійного активу	-0,20	-0,24	-0,25
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0	0	0
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,26	0,65	0,74
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів	-6,02	-9,67	-15,22
ІНТЕГАЛЬНИЙ КОЕФІЦІЄНТ	X	-1,0224	0,1875

Джерело: складено автором на основі звітності підприємства

Проаналізувавши показники за 2020-2021 рр. ми встановили, що підприємство підвищило рівень фінансової стійкості на ринку, незважаючи на зміни, що відбувалися у зовнішньому середовищі його діяльності, ну і в першу чергу, за рахунок зменшення суми збитку.

Зважаючи на проведений аналіз запропонуємо ряд заходів щодо стабілізації фінансового стану досліджуваного підприємства.

До основних заходів покращення фінансового стану підприємства слід віднести збільшення виручки від реалізації. У свою чергу, розмір виручки від реалізації залежить від обсягів виробництва та реалізації продукції та ціни одиниці продукції.

Для збільшення обсягів реалізації, потрібно максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок покупцям, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами.

Також головним внутрішнім резервом покращення платоспроможності підприємства є зниження собівартості продукції за рахунок зниження витрат.

На підприємстві, як правило існує ряд факторів, які впливають на собівартість: обсяг виробництва, номенклатура та асортимент продукції, технічний рівень виробництва, організація виробництва та умов праці тощо.

Основним способом зниження собівартості є економія усіх видів ресурсів, що споживаються у виробництві. Зниження трудомісткості продукції, збільшення продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Найбільш важливими є: механізація та автоматизація виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого обладнання.

Також одним із напрямів зміцнення фінансового стану має стати мобілізація внутрішніх резервів шляхом проведення реструктуризації активів підприємства; сукупності заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу; перетворенням в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів. В рамках реструктуризації активів використовуються такі заходи: мобілізація прихованих резервів, використання зворотного лізингу, здача в оренду основних засобів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі, оптимізація структури розміщення оборотного капіталу, видів сировини та матеріалів, продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних засобів.

Стан дебіторської заборгованості також виступає одним із важливих факторів ефективної роботи підприємства. По суті у дебіторській заборгованості акумулюються оборотні кошти, необхідні для фінансування поточної діяльності підприємства. Швидка оборотність дебіторської заборгованості - це шлях до забезпеченості підприємства власними оборотними засобами. У той час як зависання грошей у боргах дебіторів спричиняє виникнення проблем з оборотними коштами, та погіршення фінансових показників підприємства. Тому, на підприємстві потрібно розробити єдиний регламент управління дебіторською заборгованістю. Таким чином, проаналізувавши підходи до визначення сутності «фінансового стану підприємства», встановлено, що під ним розуміється фактична чи потенційна фінансова спроможність підприємства забезпечити достатній рівень фінансування своєї господарської діяльності на певному рівні, а також здатність погашати свої зобов'язання. Фінансовий менеджмент є однією з найважливіших функціональних сфер системи управління підприємством, яка тісно пов'язана з іншими системами управління.

Діагностика фінансової стійкості підприємства включає аналіз структури джерел фінансування, оцінку ступеня залежності підприємства від короткострокових зобов'язань, аналіз фінансової стійкості на основі оцінки джерел фінансування основних і оборотних засобів підприємства.

Проаналізувавши фінансовий стан ТОВ «Галіївський маслозавод» за допомогою коефіцієнтного методу ми, звернули увагу на те, що більшість показників, знаходяться поза межами нормативного значення, що зумовило необхідність застосування агрегатного та інтегрального методів, які також підтвердили нестійкий фінансовий стан. З метою покращення фінансового стану підприємства запропоновано збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції, покращити збутову діяльність, знизити собівартість за рахунок покращення продуктивності праці, оптимізувати структуру активів підприємства та удосконалити роботу з дебіторами.

Напрямами подальших досліджень має стати поглиблення запропонованих напрямів в розрізі кожної складової управління фінансовим станом підприємства.

Список використаних джерел:

1. Корбутяк А.Г., Бута М.М. Підходи до поняття «Фінансовий стан підприємства». URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/16_1_2017ua/35.pdf
2. Москалець К.М. Визначення поняття та функцій категорії «фінансова стійкість» як критерію ефективності фінансової діяльності підприємства. *Materialy Vi Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Nauka I wyksztaicenie bez granic - 2010»*. 2010. С. 81-88.
3. Русіна Ю.О., Полозук Ю.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають. *International Scientific Journal*. 2015. № 2. С. 91–94.

4. Савельєва А.О. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14–23 березня 2018 р. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/3806>.

5. Чепка В.В., Свідерська І.М., Гавриленко Ю.О. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19-20_2020/17.pdf

6. Лиса О.М., Маєр Д.Д. Деякі аспекти управління фінансовим станом підприємства. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2020/61_2020/32.pdf